

УДК 339.94

Кібальник Л. О.*

РОЛЬ ТНК У ФОРМУВАННІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИРОБНИЧО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ МЕРЕЖ В СИСТЕМІ ГЕОЕКОНОМІКИ

Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва й капіталу, приватизації, стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили ТНК у центр світового економічного розвитку. На сьогодні можна говорити про новий етап розвитку геоекономіки, де головними «дійовими особами» стають не лише країни та їх об'єднання, а й найбільші транснаціональні корпорації (ТНК), вартість капіталу яких перевищує розміри державних бюджетів деяких країн. З огляду на ці тенденції, а також подальший перерозподіл світових ринків та сфер впливу, можна прогнозувати ймовірність перетворення сучасних ТНК на глобальні виробничо-інвестиційні мережі шляхом злиття, поглинання чи об'єднання найбільших компаній світу. ТНК проводять свої операції на основі розроблених глобальних стратегій, пов'язуючи національні та регіональні ринки і забезпечуючи цілісність світового господарства. Одним із ключових напрямків експансії ТНК, що визначає розвиток міжнародного виробництва, є їх інвестиційна діяльність.

Загальною світовою тенденцією останніх 10 років є випереджаюче зростання прямих закордонних інвестицій в порівнянні з міжнародною торгівлею. Основні інвестори – ТНК – міцно зайняли центральне місце в процесі інтернаціоналізації світової економіки, стали основним механізмом зміцнення господарської взаємозалежності між окремими державами. Так, сукупний обсяг ПІІ у світі у 2011 р. зріс на 16 % в порівнянні з 2010 р., склавши 20,4 трлн дол. США [4]. Цей показник перевищив рівень докризового періоду 2005-2007 рр., незважаючи на негативні тенденції в окремих країнах та регіонах протягом 2008-2009 рр. Таке зростання ПІІ відбулося на тлі підвищення обсягів прибутків транснаціональних корпорацій та відносно високих темпів економічного зростання в країнах, що розвиваються.

В останнє десятиліття посилилася тенденція до укрупнення ТНК, пов'язана насамперед зі збільшенням кількості злиттів і поглинань (М&А). Це призвело до якісних зрушень у розвитку цих міжнародних корпорацій. Крім цього, однією із суттєвих особливостей функціонування ТНК в період із середини 90-х років ХХ ст. до початку ХХІ ст. також є активний розвиток стратегічних альянсів. Вони відіграють важливу роль в стратегіях геоекономічного поділу світу, тому що, як правило, стають запорукою отримання ключових факторів успіху на новому ринку. Результатом численних злиттів і поглинань, а також стратегічних альянсів є утворення нових виробничо-інвестиційних мереж олігополістичного типу. Так, на сьогодні в розвинених країнах домінуючими в кожній галузі є лише два-три супергіганти, які конкурують між собою на ринках всіх країн. Ця тенденція під час світової фінансової кризи тільки посилилася, оскільки у корпорацій з'явився шанс придбати активи за зниженою вартістю та додати до власної мережі компанії, що опинилися на межі банкрутства [3].

* к.е.н., доцент, докторант, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Саме низькі відсоткові ставки, зростання прибутків та вартості активів найбільших ТНК, особливо в розвинутих країнах, сприяли активізації злиттів та поглинань, зокрема трансграничних, протягом

2000-2011 рр. Свого піку вони досягли у 2007 р., коли їх вартість становила 1022 млрд дол. США. У порівнянні з 2000 р. вона збільшилась на 13 %, проте такі результати не вдалося втримати внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи [2, с. 33-34]. Водночас результати 2009-2011 рр. свідчать про поступове відновлення показників транскордонних злиттів та поглинань, що сягнули 526 млрд дол. США у 2011 р.

Основним чинником такого зростання слугувала активність ТНК у здійсненні великих угод злиттів та поглинань у розвинених країнах і країнах з перехідною економікою. В обох регіонах найважливіші угоди були укладені в секторі добувної промисловості, в той час як у розвинених країнах спостерігалось також зростання кількості М&А у сфері фармацевтичної промисловості. Крім того, загальна кількість мега-угод (понад 3 млрд дол. США) зростає з 44 у 2010 р. до 62 у 2011 р. Подібні операції відіграли важливу роль в процесі структурної перебудови і консолідації багатьох галузей, особливо в розвинених країнах.

Транснаціональні корпорації розвинених країн продовжують фінансово підтримувати свої дочірні підприємства за кордоном (рис. 1)

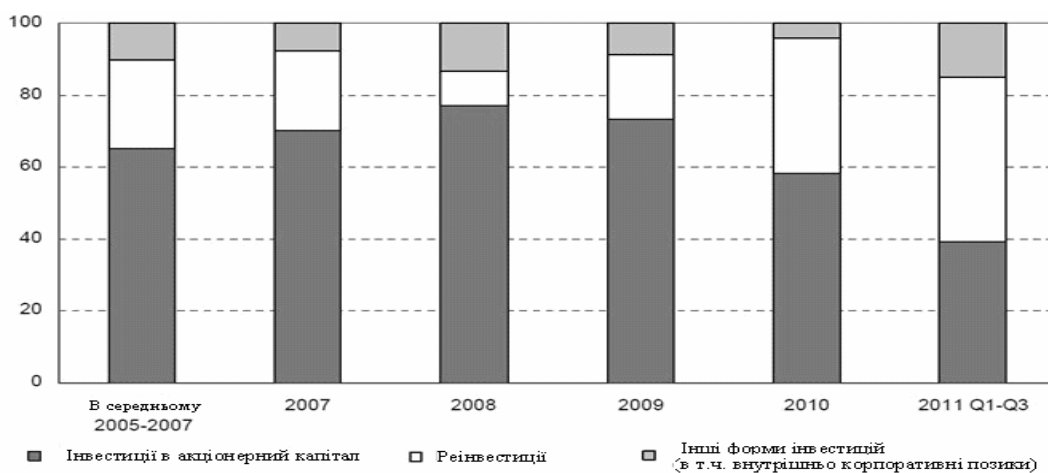

Рис. 1. Компонентна структура потоків ПІІ в розвинених країнах

У більшості розвинених країн, частка інвестицій в акціонерний капітал у 2011 р. скоротилася на 40%, реінвестовані доходи становили більше половини всіх потоків ПІІ, а іноземні інвестиції у формі внутрішньокорпоративних позик між афілійованими компаніями вирости з 25 млрд дол. США у 3 кварталі 2010 р. до 36 млрд дол. США за аналогічний період 2011 р. [1].

Попередній аналіз засвідчує, що в перспективі ТНК можуть перетворитись на альтернативну національним економікам (державам) силу, замінивши їх в ролі основних суб'єктів геоekonomіки. Оскільки, ТНК контролюють понад 57% світового промислового виробництва, 69% міжнародної торгівлі, більш як 81% патентів і ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау, майже 90% прямих зарубіжних інвестицій. Як правило, вони є багатогалузевими компаніями, їхня діяльність широко диверсифікована. Зокрема, кожна з 500 найбільших ТНК зі США має в середньому підрозділи в 11 галузях, а найпотужніші компанії охоплюють близько 30-50 галузей. Серед сотні найбільших промислових компаній Великобританії багатогалузевими є 96, в Італії — 90, у Франції — 84, а в Німеччині — 78.

Отже, сучасні ТНК сьогодні – це самостійні гравці геоекономічного простору, які власною зовнішньою політикою впливають на формування глобальних виробничо-інвестиційних мереж. ТНК відіграють вирішальну роль у структурі міжнародного виробництва, є чинником інтеграційних та глобалізаційних процесів, здійснюють світовий трансфер нових технологій, прискорюють міжнародний рух капіталу, призводять до мобільності факторів виробництва тощо.

Список літератури

1. Олейников А. Прямые иностранные инвестиции: обзор мирового рынка в 2011 году // А. Олейников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inventure.com.ua/main/analytics/analysis/obzor-mirovogo-rynka-pryamyh-investicii-v-2011-godu>
2. Сазонець І. Л., Лещенко М. М. Холдинги в міжнародних злиттях та поглинаннях / І. Л. Сазонець, М. М. Лещенко // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – Кіровоград, 2011. – № 19. – С. 32–38.
3. World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf
4. World Investment Report 2012: Towards a New Generation of Investment Policies, UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf